

CẦN PHÁT TRIỂN SỚM NGÔN NGỮ THỊ GIÁC CHO TRẺ

TS. NGUYỄN THỊ XUÂN YẾN*

1. Ngôn ngữ của con người được chia thành hai loại: ngôn ngữ thính giác (nghe - nói) và ngôn ngữ thị giác (đọc - viết). Ngôn ngữ thính giác được sử dụng rộng rãi, thường dùng trong cuộc sống đời thường, nhờ nó mà giao tiếp của con người nhanh nhạy, tiết kiệm, gọn nhẹ. Tuy nhiên, tính quy phạm, tính hệ thống của ngôn ngữ thính giác thấp, vì vậy, nếu con người chỉ có ngôn ngữ thính giác thì tư duy khó có thể sâu sắc. Ngôn ngữ thị giác có tính quy phạm hơn, hệ thống hơn ngôn ngữ thính giác. Chữ viết được xem là tín hiệu của tín hiệu (ngôn ngữ nói là tín hiệu của ý; chữ viết là tín hiệu của ngôn ngữ nói) sẽ kích thích sự phát triển tư duy, trí nhớ và trí tưởng tượng của con người. Kết quả nghiên cứu của giáo sư, Trung Quốc Phùng Đức Toàn (2011) cho thấy, những câu chuyện nghe được thường không ấn tượng và được hiểu sâu sắc bằng những truyện đã đọc, bởi ấn tượng thị giác hữu hình đo khả năng nắm bắt thông tin của mắt ưu việt hơn tai.

Ở một đứa trẻ, nếu để ngôn ngữ thị giác phát triển chậm, bỏ qua thời kì vàng của nhận thức thì tư duy, trí nhớ, trí tưởng tượng sẽ khó phát triển. Ngôn ngữ thính giác bắt đầu từ 0 tuổi, luôn luôn đi trước ngôn ngữ thị giác, nếu khoảng cách giữa hai ngôn ngữ quá xa thì sẽ càng giảm thiểu sự phát triển của ngôn ngữ thị giác. Phát triển sớm ngôn ngữ thị giác cho trẻ là một việc làm cần thiết, được xem là một trong những nguyên tắc đào tạo tổ chức thời kì sớm của con người. Chủ động phát triển sớm ngôn ngữ thị giác là góp phần hình thành văn hóa đọc cho lớp trẻ.

Phát triển ngôn ngữ thị giác cho trẻ từ lúc nào? Làm thế nào để phát triển ngôn ngữ thị giác? Tích hợp việc phát triển ngôn ngữ thị giác với phát triển ngôn ngữ thính giác như thế nào? là những vấn đề mà bài viết đề cập.

2. Trước hết, cần nhận thức việc *phát triển ngôn ngữ thị giác* có thể bắt đầu, song song với phát triển ngôn ngữ thính giác. Nhiều ý kiến cho rằng, đây là quan điểm khai thác trí tuệ phiến diện, có hại, nhồi nhét và tăng áp lực cho trẻ; những trẻ nhận biết chữ sớm, khi đi học tiểu học sẽ không thích nghe giảng và không tuân thủ kỉ luật do không còn hứng thú. Tuy nhiên, cần hiểu rằng, giai đoạn đầu của việc phát triển ngôn ngữ thị giác là *giúp trẻ nhận biết*

mặt chữ. Cần xem việc nhận biết mặt chữ của trẻ như việc nhận biết người, vật, rất tự nhiên, không áp lực, không nhồi nhét. Thực trạng trẻ đã nhận biết chữ sớm mất hứng thú, mất tính kỉ luật khi học tiểu học chỉ xảy ra ở những em chỉ đơn thuần học nhận biết chữ mà chưa được phát triển sang giai đoạn đọc hiểu.

Trong giai đoạn đầu giúp trẻ nhận biết mặt chữ, điều quan trọng là xây dựng được ở trẻ một hành vi, một thói quen tốt và tạo cho trẻ hứng thú. Trẻ cần biết trong cuộc sống này có chữ, hứng thú với việc nhận biết mặt chữ giống như trẻ quen nhìn người, nhìn "vật", hứng thú nhận biết người, nhận biết "vật".

Việc giúp trẻ nhận biết mặt chữ cần xem là một bộ phận của giáo dục tổ chức cơ bản, là một trò chơi, không cần xây dựng mục tiêu và tiến độ, không cần tiêu chí đánh giá đồng nhất cho tất cả trẻ cùng tuổi. Điều mong đợi trong giai đoạn đầu là sự hứng thú của trẻ đối với chữ chứ không phải là trẻ đã nhận biết được bao nhiêu chữ. Chính vì vậy, trẻ học nhận biết chữ phải từ môi trường sinh hoạt xung quanh, bằng phương pháp "lan truyền môi trường", kích thích hứng khởi, tích cực cổ vũ, chơi mà học,... Để môi trường sinh hoạt xung quanh trẻ luôn có chữ, người lớn cần tạo các phương tiện để kiểm, để làm như thẻ chữ, bảng viết, phấn, tranh chữ,...; gắn thẻ chữ với "vật", đặt trong nhà, trong lớp. Các vật này sẽ kích thích ưu thế ghi nhớ vô thức của trẻ, giúp trẻ đến với chữ viết một cách tự nhiên. Người lớn vui vẻ chỉ và đọc cho trẻ xem và nghe nhưng không cần giải thích (mỗi chữ chỉ và đọc vài lần mỗi ngày). Cần tận dụng triệt để ngoại cảnh "gây ảnh hưởng đến việc học chữ". Chẳng hạn, khi cho trẻ ăn kem, để trẻ vui vẻ nhận biết chữ "kem"; đi chơi với trẻ trong vườn thú, nhìn thấy con khỉ, con voi, viết chữ "khỉ", chữ "voi" để trẻ nhận biết; cùng xem ti vi với trẻ, giúp trẻ nhận biết các chữ trên màn hình. Như vậy, trẻ không chỉ học một cách vui vẻ mà còn linh hoạt nhanh, nhớ nhanh, do đó sẽ đem lại hiệu quả cao.

Giai đoạn đầu giúp trẻ nhận biết mặt chữ cần gắn với việc dạy trẻ phát âm, dạy nghe, nói. Việc phát âm, nói của trẻ cần to, rõ ràng bởi đọc to có thể vừa

* Bộ Giáo dục và Đào tạo

sử dụng thị giác, vừa sử dụng thính giác, từ đó có lợi cho khả năng chú ý, kí ức, lí giải, có lợi cho bồi dưỡng tâm lí phóng khoáng của trẻ. Muốn vậy, người lớn phải thích đọc to, trẻ nhỏ nghe thấy, nhìn thấy sẽ bắt chước một cách vô thức, dần dần hình thành sở thích đọc sách, từ "thính giả" chuyển sang "độc giả". Hình thành được thói quen thích sách, thích đọc sách chính là tài sản vô tận của cuộc đời trẻ.

Sau khi trẻ đã có hứng thú với việc đọc, đã nhận biết được mặt chữ, người lớn cần nhanh chóng chuyển sang giai đoạn giúp trẻ đọc hiểu. Đọc hiểu có thể thúc đẩy sự phát triển khả năng nghe nói, giúp trẻ khám phá "vẻ đẹp bên trong" của ngôn ngữ thị giác. Nếu việc nhận biết mặt chữ sớm làm phát triển tính chú ý, phát triển trí nhớ, tính quan sát cho trẻ thì việc giúp trẻ đọc hiểu sẽ phát triển tính suy luận, trí tượng tưởng. Những tri thức thu được từ việc đọc hiểu từ nhỏ sẽ có ấn tượng rất sâu đậm trong cuộc đời mỗi con người và về lâu dài sẽ phát huy tác dụng. Bởi, đọc hiểu trong thời kì sớm có ảnh hưởng rất lớn đối với phát triển ngôn ngữ, phát triển tư duy. Kỹ năng sử dụng ngôn ngữ của trẻ được ví như chìa khóa vàng, giúp trẻ mở cánh cửa trí tuệ, nâng cao năng lực tự học, tiếp thu nền văn hóa, văn hiến của dân tộc, nắm bắt tri thức của nhân loại.

Để dạy trẻ đọc hiểu, trước hết phải chọn nội dung. Nội dung trẻ đọc phải đặc biệt sinh động, hấp dẫn; câu có cấu trúc đơn giản, đọc lên có âm điệu; chữ viết lớn. Truyện tranh, thơ và văn vần (đặc biệt là những tác phẩm giàu âm thanh, nhịp điệu, tiết tấu) là tài liệu tốt nhất trong giai đoạn này. Có thể để trẻ thưởng thức tranh trước, đoán câu chuyện trong tranh hoặc câu đố trong sách, sau đó mới đọc. Đầu tiên, trẻ đọc theo kiểu "đọc vẹt", nhưng, trẻ vẫn cảm nhận được vẻ đẹp ngôn ngữ của bài văn, bài thơ qua ngữ âm (vần, luật). Sau đó, với khả năng ghi nhớ ấn tượng vô thức cao, trẻ sẽ nhận biết được mặt chữ. Cùng với vốn sống được tích lũy dần, trẻ sẽ cảm nhận được "vẻ đẹp bên trong" của ngôn ngữ thị giác, càng yêu thích việc đọc sách. Khi trẻ đọc sách cần được yêu cầu ngồi đúng tư thế. Người lớn có thể dùng ngón tay trỏ hoặc que chỉ để chỉ từng chữ, chỉ chữ nào, đọc chữ đó. Đầu tiên người lớn đọc, trẻ đọc theo, sau khi đọc theo vài lần, nên khích lệ trẻ tự đọc. Khi trẻ đã có biểu hiện thành thục, người lớn không cần chỉ chữ, trẻ có thể trực tiếp đọc. Việc đọc to thành tiếng sẽ chuyển sang đọc thầm, đọc bằng mắt. Trẻ sẽ được luyện các kĩ năng này khi học đọc với tư cách là một môn học trong nhà trường tiểu học.

Dạy trẻ nhận biết mặt chữ và đọc hiểu bắt buộc kết hợp với việc xây dựng tính cách, phẩm chất đạo đức tốt thì mới thành công. Các đức tính: vui vẻ, hoạt bát, chuyên tâm, tỉ mỉ, chăm chỉ, cầu tiến, tự tin, không sợ khó khăn, nhiệt tình, hoà đồng sẽ được hình thành trong quá trình phát triển ngôn ngữ thị giác cho trẻ.

***

Chủ động phát triển sớm ngôn ngữ thị giác cho trẻ là sớm xây dựng thói quen thích sách, thích đọc sách, góp phần hình thành văn hóa đọc - văn hóa đang có nguy cơ bị giới trẻ lãng quên. □

Tài liệu tham khảo

1. Hoàng Phê. **Logic ngôn ngữ học**. NXB Khoa học xã hội, H. 1989.
2. Robert J Marzano. **Nghệ thuật và khoa học dạy học**. NXB Giáo dục Việt Nam, H. 2011.
3. Phùng Đức Toàn. **Phương án 0 tuổi: phát triển ngôn ngữ từ trong nôi**. NXB Lao động - Xã hội, H. 2011.
4. Nguyễn Quang Uẩn (chủ biên). **Tâm lí học đại cương**. NXB Giáo dục, H. 1996.

SUMMARY

Today, the reading culture is in danger of degradation and neglected by the young. Therefore, the maintenance and development of reading culture for young people is essential. Early development of the visual language for children as measures to address the root of the problem. Because, the early development of visual language contribute to the formation of youth culture reading.

Chế tạo và sử dụng...

(Tiếp theo trang 57)

3. Trần Ngọc Oanh. **Nghiên cứu thiết kế, khai thác và sử dụng thí nghiệm tự tạo trong dạy học vật lí chương cơ học vật lí lớp 8 ở trường trung học cơ sở vùng núi tỉnh Quảng Trị**. Luận văn thạc sĩ, Trường Đại học sư phạm Huế, 2010.
4. Nguyễn Đức Thâm. **Phương pháp dạy học vật lí ở trường phổ thông**. NXB Đại học sư phạm, H. 2002.

SUMMARY

As the trend towards innovative teaching methods in high schools is growing, one of the requirements is to enhance the use of experiments and visual aids in teaching. This article we research making and using self created-experiments to investigate phenomenon of the stationary wave on the elastic in high schools physics, grade 12.